

niet te beschrijven toestand vond, deed de desahieden te voorschijn komen en den door woeste razernij bevangen doekoen onschadelijk maken.

Velen tegen één.

Van Bandong vernam de *Loc.*:

„Een oude rhinoceros, een bekende bewoner van de Djampangsche bosschen, en naar men meende, onkwetsbaar, wyl hij in den loop des tijds reeds honderden kogels ongedeerd had weerstaan werd onlangs bij toeval opgejaagd en kwam in de desa Tjidames verzeild. Ieder, die maar een wapen hanteeren kon — en dit waren er wel honderd — stoof op den kolossus af. Het regende geweerkogels en lanssteken op hem. En daar eenige ervan teere deelen troffen, was hij, na den geheelen dag weerstand te hebben geboden, er eindelijk om koud. Zijn hoorn woog vier kilo en werd door den tjamat van de desabewoners gekocht voor f 200, doch aan een Chinees van Cheribon overgedaan voor f 350”.

Strijd om 't bestaan.

Uit Bodjonegoro werd aan het *Soer. Hbl.* bericht, dat daar

Een belangrijke opium-aanhaling heeft ook aan den grooten boom te Semarang door den verificateur Kühr plaats gehad; te midden van een opgeslagen partij van 25 kisten thee vond deze ambtenaar namelijk een hoeveelheid van 800 thail bereid opium, verborgen in 4 der kisten; begrijpelijkerwijze heeft zich na deze ontdekking niemand opgedaan om de kisten thee te reclameeren; de man of vrouw, voor wie het partijtje bestemd was, zal wel op het kerkhof liggen; het verder verloop der zaak zal natuurlijk wezen dat thee en opium, respectievelijk als onbeheerd en verbeurd verklaard goed, ten voordeele van den lande worden verkocht, schrijft de *Loc.* De aangehaalde waar vertegenwoordigt voor den pachter een waarde van minstens f 10.000. Er bestaat een vermoeden, dat ook het te Soekaboemi aangehaalde opium te Semarang zou zijn binnengesmokkeld en van daar over land naar de Preanger vervoerd.

Clandestien Zout.

Te Soerabaja is een belangrijke hoeveelheid clandestien zout bij een welbekanten chineeschen handelaar aangehaald. In zijn toko werd ruim 2500 K.G. zout van de fijnste soort gevonden, niet afkomstig van de gouvernementspakhuisen. Op de vraag waar hij het zout vandaan had, antwoordde hij het te hebben gekocht van eenen anderen handelaar. Deze bekent het te hebben verkocht, doch beweerde dat het afkomstig is van de verpakking van hammen, wat met 't oog op de fijne kwaliteit onwaarschijnlijk is. De zaak wordt onderzocht.

Valsch geld.

Van Solo vernemen wij, dat er een paar valsche tienguldens bankbiljetten van de laatste emissie zijn ontdekt. (*B. N.*)

Een verrassing.

De onderspeelpachter van Tanah-Abang wandelde 's middags naar het dobbelhuis, om het noodige voor wat er 's avonds zou gespeeld worden te regelen. Maar wat keek hij raar op, toen het dobbelhuis met den ganschen inventaris verdwenen bleek te zijn.

Bij onderzoek bleek, dat Lim Pauw Sang, de eigenaar van dat huis, dit afgebroken had en op het huisraad beslag had gelegd, ten einde zich te verzekeren van de twee maanden huur, welke de pachter hem nog schuldig was. De politie kon zich echter niet vereenigen met die eigenrechtelijke handeling. Daarom heeft ze hem achter slot gezet. (*J. B.*)

Prettige vaders.

De vrouw van een gegoeden inlander te Tjipetir — zoo schreef men uit Soekaboemi aan de *Loc.* — overleed onlangs en liet een dochtertje van vier en een zoontje van twee jaren na. Wat den man toen bezield, is nog raadselachtig, maar wel bij 'z'n zinnen was hij zeker niet. Hij maakte nl. een vlot van bamboe, bond er beide kinderen aan een lang touw stevig op, gaf hen een bakoel rijst als sangoe meê, en liet het vlot daarna de rivier afdrijven. Beider angstgeschrei werd verderop door een visscher gehoord. Hij zwom naar het vlot toe en redde hen. De politie kwam er bij te pas, en nam den vader gevangen.

Een Soendanees van het onderdistrict Tjikendal — zoo werd uit Tjitjalengka aan de *Loc.* geschreven — was er wanhopig over, dat zijn vierjarig zoontje van de harde koorts, die hem reeds geruimen tijd teisterde, niet kon afkomen. Hij besloot daarom hem naar een doekoen te brengen, die weliswaar vroeger krankzinnig was geweest, maar toch in gunstigen reuk stond wegens zijn uitstekende medicijnen. Toen de doekoen het kind zag, werd hij door zijn vroegere kwaal min of meer bevangen. Met bloedroode oogen hoorde hij het eerbiedig smeekend verzoek van den bedroefden vader om het kind te genezen aan en vroeg dezen of hij dan bereid was, om alles te doen en toe te laten, wat hij, doekoen, hem zou bevelen of met het kind zou doen, hoe vreemd het ook zijn mocht, en tevens de onwrikbare overtuiging koesteren, dat alles strekte om den zieke zijn gezondheid te hergeven. Nadat de vader hierop toestemmend had geantwoord, prevelde de doekoen een gebed, greep daarna het kind bij een arm en smakte het met hevige kracht tegen een houten stijl van het huis aan, zoodat het bewusteloos werd. Gevolgd door den verblinden vader droeg hij het vervolgens naar de kali en dezen bevelend het bij het hoofd vast te houden, prevelde hij weder een gebed en een vlijmend scherp mes te voorschijn halend, sneed hij het arme wicht den hals door, waarna hij, rillend van duivelsch genot, overging het lichaam te kerven en in stukken te snijden. De moeder, die vader en kind met een bezwaard gemoed had zien vertrekken en hoe langer hoe onrustiger werd, kon het thuis niet meer uithouden er zocht hen op. Haar door merg en been dringend gegil, toen ze haar lieveling in een haast niet te beschrijven toestand vond, deed de desalieden te voorschijn komen en den door woeste razernij bevangen doekoen onschadelijk maken.

Velen tegen één.

Van Bandong vernam de *Loc.*:

„Een oude rhinoceros, een bekendebe woner van de Djampangsche bosschen, en naar men meende, onkwetsbaar, wyl hij in den loop des tijds reeds honderden kogels ongedeerd had weerstaan werd onlangs bij toeval opgejaagd en kwam in de desa Tjidames verzeild. Ieder, die maar een wapen hanteeren kon — en dit waren er wel honderd — stoof op den kolossus af. Het regende geweerkogels en lanssteken op hem. En daar eenige ervan teere deelen troffen, was hij, na den geheelen dag weerstand te hebben geboden, er eindelijk om koud. Zijn hoorn woog vier kilo en werd door den tjamat van de desabewoners gekocht voor f 200, doch aan een Chinees van Cheribon overgedaan voor f 350”.

Strijd om 't bestaan.

Uit Bodjonegoro werd aan het *Soer. Abl.* bericht, dat daar ergens op eenige palen afstands van de hoofdplaats een dame woont, die reeds sinds eenigen tijd in intieme verhouding moet staan tot een hadji.

Niets nieuws onder de zon, zal men zeggen, want 't is van genoegzame bekendheid, dat in den laatsten tijd verscheidene Indo'schen, wellicht, zoo niet zeker, wegens den grooten strijd om het bestaan, in handen vallen van tulband en staartdragers.

Maar bedoelde vrouw bezoekt als een tweede Madame Lenormand, met een spel kaarten op zak, de omliggende plaatsen en ieder overhalende, om zich te laten waarzeggen. Wil men zich de toekomst niet laten voorspellen door kaarten, zij doet het ook door middel van dobbelsteenen”.

Gevaarlijke dame.

De *J.-B.* meldt:

„In kampong Pekodja, in de benedenstad, vertoef sedert bijna een jaar een Arabische vrouw van hooge afkomst, ten huize van een welgestelden landgenoot. Zij werd in Atjeh geboren en is de dochter van wijlen Habieb Abdoel Rachman, den gewezen eersten rijksbestierder van het voormalige Atjehsche rijk, die in 1878 met zijn volgelingen naar Arabië werd overgebracht en aldaar door onze regering op vorstelijke wijze werd onderhouden. Deze vrouw kwam in October van het vorige jaar op een valschen pas in Groot-Atjeh, doch aangezien haar verblijf aldaar door hare afkomst gevaarlijk geacht werd voor de openbare rust en orde, werd zij in December naar Java overgebracht, waar haar aanvankelijk Bandoeng en later Batavia als verblijfplaats werd aangewezen. Hier lijdt zij bij haren vriend een kalm en rustig leven”.

Windhoos.

Een windhoos heeft op de suikeronderneming Beran in de residentie Djokdjakarta heel wat schade aangericht. Vier menschen werden gedood, vijf gewond, honderdtwintig huizen, ruim vierhonderd bamboestoelen en tweehonderd klapperboomen werden tegen den grond geslagen, terwijl de aanplantingen zwaar beschadigd werden. De kracht van de wind was zoo hevig, dat het dak van een wachthuisje als een tol de lucht in draaide. (*Centrum.*)

Valschheid in een authentiek stuk.

Uit Soerabaja schrijft men aan de *Locomotief*:

„Den 24sten dezer verscheen voor den raad van justitie alhier de notaris, tevens vendmeester te Sidho-Ardjo, Boelen, wien ten laste gelegd wordt valsheid, gepleegd in een authentieke akte.

De zaak komt in het kort hierop neer, dat beklagde in het jaar 1892 een akte opgemaakt heeft, waarin verscheidene opgezeten van drie, in het Sidho-Ardjo'sche gelegen desa's verklaarden een som van circa f 600 schuldig te zijn aanzeker, op Mindi woonachtigen heer Niggebrugge, een broeder van den toenmaligen administrateur van de suikerfabriek Tjandi, wiens geld hij placht uit te zetten.

Die gelden werden werkelijk door genoemden heer Niggebrugge in leen gegeven aan de in de bewuste akte genoemde inlanders, die zich gezamenlijk en hoofdelijk voor de terugbetaling verbonden; doch toen het daarop aankwam, verklaarden eenigen hunner van niets af te weten en niet tegenwoordig geweest te zijn bij het passeeren van bedoelde akte, terwijl anderen weder beweerden dat de schuld slechts ongeveer f 200 bedroeg.

Het een en ander leidde tot een aanklacht bij de justitie tegen den heer Boelen, met het bekende gevolg.

Beklaagde ontkent schuldig te zijn aan het hem ten laste gelegde; hij en zijn verdediger, Mr. van Gennep, twijfelen er geen oogenblik aan of de rechter zal het onschuldig over den eerste uitspreken.

Na de voorlezing der akte van beschuldiging, werden de 47 getuigen opgeroepen en toen bleek het dat sedert drie hunner overleden zijn en nergens meer te vinden waren en voornoemde heer Niggebrugge van Mindi, de voornaamste getuige, hoewel beoorloofd geappelleerd, niet verschenen was.

Wel werd door den heer Niggebrugge een geneeskundig certificaat ingezonden, volgens welk stuk hij nu ziek ligt op Malang, doch dat certificaat, afgegeven door een doctor-djawa, was ongezegend en niet naar behooren opgemaakt, waarom het openbaar ministerie concludeerde tot veroordeeling van den heer Niggebrugge tot een geldboete van f 100 en om de behandeling van de zaak tot 26 Januari a.s. te verlagen, intusschen meergenoemden heer Niggebrugge opnieuw te doen oproepen, en zoo noodig hem met behulp van de politie ter terechtzitting te doen compareeren.

De raad ging daarop in advies en beschikte geheel conform den eisch van het openbaar ministerie.”

Leger.

— Men meldt ons, dat de kapitein Louw, die onlangs van Atjeh is geëvacueerd, zijn verzoek om een eenjarig verlof wegens tien jaren onafgebroken dienst in Nederlandsch-Indië bereids heeft ingediend en dat deze officier denkelijk vóór 31 December zal repatriëeren.

Zijn archiefstudien moeten nu gedurende zijn afwezigheid blijven rusten en kunnen na zijn terugkeer, weder ter hand genomen worden. Daar de studie loopt over den Java-oorlog van 1825—1830, kan zij wel eenig uitstel lijden.

— De 1^e luitenant der artillerie L. A. F. Hoolboom zal in het begin van het volgend jaar gebruik maken van zijn recht op verlof naar Nederland en daar een akte trachten te verwerven voor leeraar in de wis- en natuurkunde.

— Aan den officier van gezondheid der 1ste klasse Dr. W. C. Kersbergen is door de geneeskundige commissie een spoedcertificaat uitgereikt voor een tweejarig verlof naar Europa.

— Van Willem I schrijft men ons:

De geruchten, dat het 2^e recrutenbataljon reeds met Januari zal worden opgedoekt, nemen zoo vasten vorm aan, dat er bijna niet meer aan te twijfelen valt. De benting zal dan verlaten worden en een zeer belangrijke logiesruimte vrij komen, terwijl officieren, die nauwelijks een half jaar hier en pas ingericht zijn, alweer zullen moeten opbreken.

Ambarawa, dat met zijn sterk garnizoen den laatsten tijd tot nieuw leven begon op te luiken, zal met de opheffing van het recrutenbataljon spoedig in zijn oude doodscheit terugvallen.

— Naar wij tot ons leedwezen vernemen, komen zowel bij de infanterie als bij de cavalerie, die kort geleden van Pedir teruggekeerd zijn, vele zieken voor en wijst alles erop, dat de ontbinding van de expeditie noodig was. Menschen, die gedurende den ganschen duur van den veldtocht bij de pinken zijn gebleven, hebben het thans in het garnizoen afgelegd en de meesten, die in het hospitaal zijn opgenomen, moeten voor eenige maanden naar Soekaboemi, Tjimahi of Sindanglaja.

Het ziektecijfer is bij sommige onderafdeelingen zoo hoog, dat de dienst eronder lijdt, soms zelfs moet gestaakt worden. (*Bat. Nld.*)

— De *J. B.* meldt:

„Eergisteren is de majoor der genie de Haan in commissie te Tjimahi geweest om nategaan waar daar het best een emplacement te vinden zou

zijn voor een groot arsenaal, waarheen dan het grootste deel van de munitievoorraden zouden worden overgebracht, welke thans in de magazijnen te Batavia liggen gestapeld. De legercommandant zou te kennen hebben gegeven dat hij zich niet langer verantwoord achtte, wanneer al die munitie zoo maar voor de hand bleef liggen voor een buitenlandschen vijand, wien het gelukte de hoofdstad te overweldigen. Ook de artillerie-construciewinkel en de pyrotechnische werkplaats zouden in een niet te ver verwijderde toekomst naar Tjimahi worden overgebracht. *What the next?*”

— Ook lezen wij in *J. B.*

„Vroeger deelden wij mede dat de beide reserve-bataljons en het recrutenbataljon spoedig zouden worden opgeheven. Het schijnt echter of men daartoe voorloopig niet wil overgaan, alhoewel van uit Nederland bepaalde drang wordt uitgeoefend tot inkrimping van de, boven de formatie gevoerde korpsen. Naar men ons toch thans mededeelt, wordt het 2^e reserve-bataljon geheel slagvaardig gemaakt en zal dat korps steeds gereed moeten wezen om op het eerste sein weder naar Atjeh te vertrekken. Ook het 9^e bataljon, dat nog niet eens het oorlogstoneel heeft verlaten, zal als reservekorps voor Atjeh worden beschouwd. Voegt men hier nu nog aan toe, dat aan het recrutenbataljon te Willem I de nieuwe geweren zullen worden uitgereikt, dan schijnt er voorloopig niet veel van inkrimping van het leger te zullen komen.

Nu de begroting er door is, kan er weer wat geschiemand worden.”

Vloot.

— De gezaghebber der 1ste klasse bij de gouvernements-marine C. Engels, die wegens ziekte te Malang vertoefte, zal volgens de *Soer. Ct.* ontslag uit 's lands dienst aanvragen.

Landbouw en Nijverheid.

Uit Soerabaja schrijft men:

— „Ben ik wel ingelicht, dan zou een ondernemende engelsche firma alhier het plan hebben, om in het gebergte ergens in Midden-Java [de naam wordt voorloopig geheim gehouden] waar prachtig slachtvee, gevogelte enz., tot zeer billijke prijzen te verkrijgen is, waar de rijst in overvloed en goed is, waar europeesche groenten met het meeste succes geteeld kunnen worden en het water als drijfkracht kan worden gebezigd, in één woord, een dorado, een conserven fabriek op te richten.

— Zoals men weet bestaat er reeds een te Poerworedjo onder den naam van »Magnum«, opgericht door den heer H. W. van Dalfsen. Deze fabriek levert goede waar, die al meer en meer afrek vindt en heeft een goede toekomst.

— Voor concurrentie vreest men bij de nieuw op te richten fabriek niet, daar bedoelde firma haar filialen te Singapore en Londen heeft, en alzoo voor eigen rekening kan exporteeren, terwijl »Magnum« moet consigneren.

— Zou er van concurrentie sprake kunnen zijn, dan zou daaraan door de goedkoopste van alle artikelen het hoofd geboden kunnen worden. Ware de regentij niet reeds ingetreden, dan zou reeds met het bouwen enz. een aanvang gemaakt zijn, — men wacht nu tot April of Mei 1899.

— De berichten omtrent den a. s. Javakoffieoogst beantwoorden niet aan de gunstige verwachtingen, die men in Augustus dienaangaande koesterde.

In Kediri zal hij van wege de ontijdig ingevallene hevige regens beneden het middelmatige blijven, terwijl in Malang, de Preanger Regentschappen en Bezoeki slechts een redelijke productie wordt tegemoet gezien.

Financieele en Economische Berichten.

In de *Jav. Ct.* zijn opgenomen de statuten van de naamlooze vennootschap »Exploratie- en exploitatie maatschappij Menado«, gevestigd te Batavia. Zij stelt zich ten doel de overname van alle rechten en verplichtingen, voortspruitende uit vergunningen tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen en onderzoekingen in de residentie Menado, die verleend zijn of zullen verleend worden aan de leden van het zoogenaamde Menado-syndicaat; het aanvragen van dergelijke vergunningen in genoemd gewest, het verrichten van mijnbouwkundige opsporingen en onderzoekingen, benevens het aanvragen van concessien tot mijnontginningen. Het kapitaal der vennootschap bedraagt f 500.000 gulden, verdeeld in 15 series van 100.000 gulden, elke serie groot 1000 aandelen van 100 gulden. Het beheer der vennootschap wordt opgedragen aan één directeur onder toezicht van minstens drie en hoogstens vijf commissarissen; voor het eerst worden benoemd tot directeur de heer J. A. van Delden en tot commissarissen de heeren A. A. P. van Karacson, D. Hannema, W. van Heusden en K. F. van Swieten.

— Nog vindt men in de *Jav. Ct.* de statuten van de naamlooze vennootschap »Tarakan mijnbouwmaatschappij«, gevestigd te Soerabaja. Haar doel is het aanvragen van vergunningen tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen en onderzoekingen, het bewerkstelligen van zulke onderzoekingen, benevens het aanvragen en exploiteeren van concessien; zij vangt hare werkzaamheden aan op het eiland Tarakan (residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), waar den heer F. W. Fabius vergunning is verleend tot het doen van mijnbouwkundige opsporingen.

Familieberichten.

Verloofd: C. M. H. Roeby en Ch. G. Cobet, Batavia; Ch. J. Huysdens en J. J. Vonk Robbers, Pasoeroean; M. Pelt en P. H. Köniß, Batavia; A. J. Parmentier en B. C. A. J. van Dinter, Kwandang-Gorontalo; F. J. Brughe en J. H. Lefen, Semarang.

Getrouwd: M. G. Ruttendje en G. de Graaff, Pekalongan; F. Hilverdink en A. Stauffenheil Zijmers, Batavia; J. Schreutelskamp en W. J. M. van Rijssen, Batavia.

Bevallen: R. F. W. Hering—Schröder, Weltevreden; Petrus—Blumberger, Batavia; B. L. M. de Laat de Kanter—Visser, van Vloten—te Kolsté, Sempalwadak; A. J. van Buuren—Schell, Mr.-Cornelis; Dezentje—van der Heyde, Karanganom; J. J. Monod de Froideville—van der Mandele, Kediri; J. M. Roos Woelders, Soerabaja.

Overleden: W. Meyer, Semarang; F. B. A. Grooss, Mr.-Cornelis; J. W. Damwijk, Batavia; W. B. van Goor, Sidajelawas; J. C. le Clerq de Courcelles, Mr.-Cornelis; J. N. M. Goesdorp—Cohen, Batavia.

Passagiers.

Per ss. „Prins Hendrik“, 24 Dec. van Amsterdam naar Batavia, de heeren: E. Kroef; L. A. van der Dussen; J. Olivier; Mej. J. J. Ankringa*; Mevr. L. Niermans geb. Chappuis; T. H. L. Gerth van Wijk en echtg.*; J. A. Soeterik; R. Soeterik; J. A. Gratama en echtg.*; Mevr. Wed. B. H. N. van Reijn geb. Overdijk; H. C. Knappert*; Mr. T. J. H. de Wetstein Pfister*; S. H. Meijer*; A. Broese van Groenou; J. J. Munniks de Jongh*; K. van der Brug; Ch. A. Kijftensbelt*; R. Croll; C. F. G. Demar; R. Buiter; C. Ebeler; F. J. Rieser; benevens een detachement militairen.

* Inscheping Genua.

Per ss. „Caledonien“, 17 Dec. van Batavia te Marseille aangekomen, de heeren: Benjamin; Mc. Niel; B. ter Kuile; van Kesteren; P. Steller en 2 kind; D. Bruwn en echtg.

INHOUD.

Mevrouw Kempers-Stutterheim, de Soldatenmoeder. — Gedenksteent Fennema. — Commissie voor de Solo-werken. — Wereldgeschiedenis; door CYRANO.

Indische Pers: De Solo-werken gestaakt. — Indische belangstelling in Holland.

Nieuwsrubrieken. Adressen ten dienste van repatriëerenden en verlofgangers uit Nederlandsch-Indië.

Advertentiën.

INSULINDE.

Weekblad gewijd aan Koloniale Zaken.

3DE JAARGANG N^O. 52.

Redactie R. A. VAN SANDICK en P. J. DE WITT.

27 December 1898.

Met dit nummer wordt de uitgave van dit blad gestaakt.

MEVROUW KEMPERS-STUTTERHEIM, DE SOLDATENMOEDER.

Wij lezen in de *N. Rott. Ct.* van 24 Dec. het volgende:
„Onder leiding van haren voorzitter, den heer S. van Baale, hield de vereeniging van oud-strijders van zee- en landmacht „Het vaderland Getrouw”, afdeeling Rotterdam, een buitengewone vergadering.

Deze vergadering werd belegd, zoo deelde de voorzitter mede, in de eerste plaats wegens de benoeming van het lid den heer P. Bakker tot ridder in de Militaire Willemsorde, en in de tweede plaats om de vereeniging beter bij de burgers bekend te maken. Het doel der vereeniging is militairen beneden den rang van officier, die gediend hebben in de overzeesche bezittingen, zedelijk te steunen en voor ondergang te behoeden, hetzij door geldelijken onderstand, door werk of door aan de weduwen en weezen een jaarlijksche uitkeering te geven, en zoo meer.

Hierna verkreeg mevrouw Kempers-Stutterheim, eere-commissaresse der vereeniging, en ridder in de orde van Oranje-Nassau, te 's-Gravenhage woonachtig, het woord. Bij haar komst in de zaal was haar reeds, staande de vergadering, het afdeelingssied toegezongen.

Ook thans wist deze spreekster, die den eernaam van „Soldatenmoeder” verwierf, de oud-strijders te treffen door haar toespraak, getuigende van groote belangstelling in hun lot. Zij spoorde de leden aan te zorgen dat hunne weduwen en weezen niet bij armenzorg zullen behoeven aan te kloppen. Laat dat uw hoogmoed zijn, blijft altijd mannen van eer en zorgt er voor het eergevoel op te wekken van uwe medestrijders, want dat is het, dat bij den soldaat opgewekt, hem bij moet blijven als burger.

Vervolgens sprak mevrouw Kempers den gegaeerden korporaal P. Bakker, ridder der Militaire Willemsorde, toe, om hem op zijn verzoek te installeren en opnieuw te ridderen.

De werklidengvereeniging „Nut en Genoegen” bracht daarna eenige nummers ten gehore, waarna mevrouw Kempers-Stutterheim den heer J. J. Kooy, secretaris der afdeeling, als lid van verdienste en negen andere oud militairen als gewoon lid installeerde. De voorzitter installeerde vervolgens den heer M. van Dijk als buitengewoon eereid der afdeeling. En vervolgens vertelde de heer Kooy, oud-strijder van Lombok, hoe mevrouw Kempers-Stutterheim den eernaam van de „Soldatenmoeder” verwierf.

Hij eindigde dit algemeen bekende verhaal met namens de afdeeling Rotterdam van „Het vaderland Getrouw” aan mevrouw Kempers een bouquet aan te bieden.

Met een hartelijken handdruk nam de eere-commissaresse van allen afscheid.”

Wij hebben een hoofdartikel aan deze vrouw gewijd na hare rede op het „Congres voor het maatschappelijk werk der vrouw”, op de „Tentoonstelling van vrouwenarbeid.” Sedert verscheen het verslag van dat congres (Amsterdam. — W. Versluys) en wij bevelen de lezing van haar rede bijzonder aan alle onze lezers.

Blijkt uit het nu door ons uit de *N. Rott. Ct.* overgenomen stukje, hoe bekend Mevrouw Kempers ook in Nederland is, aandoenlijk is inderdaad de toegenegenheid, de liefde, die de Indische en oud-Indische militairen haar toedragen.

Wij willen niet in herhaling vallen, geen verhalen doen die de *N. Rott. Ct.* algemeen bekend noemt, en verwijzen dus in hoofdzaak naar ons reeds genoemd artikel. Een enkel minder bekend staaltje echter nog van haar goed hart, ons onlangs medegedeeld door een gerepatriëerd Indisch officier, die haar te Magelang had gekend, moge hier volgen.

Toen de troepen der Magelangsche bataljons naar Lombok trokken, bleven vrouwen en kinderen achter. Mevrouw Kempers was niet slechts een soldatenmoeder, ze was ook een moeder voor de achtergebleven soldatenvrouwen en tevens voor haar kinderen, voor wie zij gedurende die expeditie zorgde met groote toewijding. Geef iemand, die rijk is, wel eens voor een edel doel wat geld weg, zij gaf zich zelf. Bovendien gaf ze..... ook geld weg, ook als ze het zelf niet missen kon, ja, zelfs als ze het zelf niet had. Zoo hielp zij een luitenant, die naar Lombok moest, en die een inlandsche vrouw met kinderen achterliet, aan f 700, terug te betalen uit hetgeen hij, van zijn oorlogstractement, daar zou overhouden. Een der eerste kogels op Lombok trof hem doodelijk, en daarmee sneuvelde ook de geleende f 700.

Toen de troepen uit Lombok terug kwamen, werden de soldaten door hun kindertjes, allen in nieuwe pakjes gestoken, met de moeders opgewacht. Zij had die pakjes grootendeels zelf vervaardigd. En de soldaten waren zoo gek op haar, dat toen ze dien eersten avond de keuze kregen tusschen de cantine, het Tehuis van Van der Steur en een bezoek aan de Soldatenmoeder, ze allen het laatste kozen.

Was hondeweer, midden in den nacht, en mevrouw Kempers was ziek. Er kwam een boodschap aan haar uit het militair hospitaal. Een zwaar gewonde — van Lombok naar Magelang vervoerd — was tot de overtuiging gekomen, dat hij den nacht niet halen zou, en hij had, als laatste wensch, verzocht dat men aan mevrouw Kempers deed weten, dat hij haar zoo graag nog eens zien wou.

Zij aarzde geen oogenblik, en ze bleef bij hem zitten, zijn laatste wensch vervullende, hem daardoor zijn doodstrijd gemakkelijk makende; en toen hij gestorven was, schreef zij aan zijn oude moeder in Nederland, dat zij bij hem was geweest in zijn laatste uur en dat zij zijn oogen gesloten had, en dat hij als een braaf militair zijn leven gelaten had voor de Koningin.

Tot dusver onze zegsman.

Zijn er vele harten van soldaten, die warm voor haar kloppen, honderden moeders in Nederland zegenen den naam van de vrouw, die de zonen van die Nederlandsche moeders tot steun was, hen van veel kwaad terughield, hen voor een wanhoopsdaad bewaarde.

Maar ieder heeft les *défauts de sa qualité*. Wie nimmer huichelt, altijd te pas en te onpas voor zijn opinie uitkomt, geen voorzichtig en bedachtzaam financier is en anderen helpt, zoo iemand heeft twee kansen. De eerste is zich vijanden te maken, de tweede is financieel achteruit te geraken. Aan dat noodlot is ook deze vrouw niet ontkomen.

Moge dit ons slotwoord in *Insulinde* nog eens de aandacht vestigen op de Soldatenmoeder!

Gedenksteen Fennema.

Ter nagedachtenis aan den betreunden overledene zal een wit marmeren plaat, door gekleurd marmer omlijst, worden geplaatst in het gebouw van het Bataviasch Genootschap te Batavia (roemah gadjah, zooals de inlanders zeggen).

De steen heeft het volgende opschrift:

Aan de nagedachtenis van den hoofdingenieur voor het mijnwezen Reinder Fennema, geboren te Sneek 21 October 1849; Sumatra's Westkust—Deli—Langkat—Java, (Seméroe—Lamongan—Galoenggoeng).

Bij een geologisch onderzoek verdronken in het Poso-meer (Celebes), op den 27sten November 1897.

Den trouwen vriend, den edelen mensch, den bescheiden geleerde. *Zijne vele vrienden en vereerders in moederland en koloniën.*

Commissie voor de Solo-werken.

In de Ned. pers vinden wij 25 Dec. het volgende bericht:
„De minister van koloniën heeft in zake de Solo-valleiwerken dezer dagen een commissie van onderzoek benoemd, bestaande uit de heeren: J. M. Telders, hoogleraar, directeur der polytechnische school te Delft; J. E. de Meyier, directeur der burgerlijke openbare werken in Ned.-Indië; W. T. Leemans, inspecteur van 's Rijks waterstaat en J. Kraus, hoogleraar aan de polytechnische school te Delft.

„Van deze commissie zal de heer Kraus, die belangrijke werken ook buiten Europa heeft uitgevoerd, zich reeds de volgende maand naar Java begeven, ten einde, gezamenlijk met den heer De Meyier, door plaatselijk onderzoek de gegevens te verzamelen voor het rapport der commissie, dat de Minister zich vleit zoo tijdig te zullen ontvangen, dat bij de volgende Indische begrooting een beslissing zal kunnen worden voorgedragen.

De heer De Meyier zal met den heer Kraus, naar Nederland komen, om aan de beraadslagingen der commissie deel te nemen en tot haar advies mede te werken”

Wij hebben dit bericht in hoofdzaak reeds medegedeeld in ons nummer 50 van 13 December, dus meer dan 14 dagen geleden, en wij zullen er dus nu niet meer over uitweiden.

Wereldgeschiedenis.

In het *Winternummer* van de *Hollandsche Revue* trok mijn aandacht een plaat met het onderschrift „De Kaaba te Mecca, tijdens het bezoek van den Keizer van Duitschland”. Deze plaat behoorde onder de rubriek *Wereldgeschiedenis* en prikkelde niet weinig mijn weetgierigheid, daar geen enkel ander door mij gelezen dag-, week- of maandblad iets van een pelgrimstocht des Duitschen Keizers naar het Islamitische heilige der heiligen had gemeld.

De *Hollandsche Revue*, beter op de hoogte volgens de plaat in quaestie, gaf in den tekst niemendal tot nader verstand dezer gebeurtenis, welke toch geacht kan worden voor christen en mahomedaan beiden van het hoogste gewicht te zijn. Dat was heel weinig en hard voor mijn weetgierigheid.

Van een *revue* allerminst zou men verwachten dat zij het licht, haar alleen toebedeeld, zoo angstvallig onder een korenmaat verborgen hield.

Of kan de bedoeling geweest zijn een afbeelding te geven van de Kaaba te Mecca tijdens het bezoek van den Keizer van Duitschland aan Constantinopel of aan Jeruzalem?

Indien ja, de *Hollandsche Revue* geve het verband.

Dan wel, doet die plaat ons een blik in de toekomst slaan met betrekking tot tochten, later nog te ondernemen door den vorstelijken reiziger waarvan wij zooveel hooren?

Gaat Zijne Majesteit om met het plan, op het voetspoor van Burckhardt, Burton, Palgrave, onzen Snouck Hurgronje, vermomd als moslem, het huis te bezoeken, door Abraham en Ishmaël grondvest (Soera 2) en allen waren geloovigen gesteld tot een voorwerp van vereering (Soera 22)?

Keizer Wilhelm, volger van den profeet, gebombardeerd tot hadji!

De *Hollandsche Revue* onthoude der wereld in deze zaak haar licht niet langer.

INDISCHE PERS.

De Solowerken gestaakt.

Velerlei beschouwingen en berichten vinden wij in de Indische pers over de staking der Solowerken.

Wij geven hier een bloemlezing.

Men schreef aan de *Loc.* uit zeer betrouwbare bron, dat de stuwdam nabij Ngloewak, waarover de tegenwoordige Directeur zoo'n felle critiek voerde, heelemaal niet door Pierson werd geprojecteerd. Wel is waar had deze aangegeven, dat daar een stuwdam moest gebouwd worden, doch het nadere gedetailleerde ontwerp is van een anderen ingenieur.

Nog weet deze correspondent mede te deelen, dat Pierson, zijnde gewezen Genie-officier, zeer veel tegenwerking ondervond van de zijde zijner ondergeschikte ingenieurs, die van de Polytechnische school kwamen; deze laatste hebben naar mijn bescheiden meening er zeker veel toe bijgedragen om den heer Pierson er in te laten loopen. Hetzelfde ondervond indertijd de heer Yzerman, doch die stond in zijn qualiteit van hoofdingenieur op een hooger voetstuk en had bovendien de handigheid om diegenen, die hem hinderden, weg te drukken.

Dat het werk belangrijk de begroting overschreed, is niet de schuld van Pierson. Hij heeft nooit gezegd: „zooveel en zooveel zal het kosten”. Neen, hij heeft het voorontwerp in elkaar gezet en beweerd: „dat en dat irrigatie-werk heeft per bouw zooveel gekost, dus vermoedelijk kan er op gerekend worden, dat de Solo-werken 18 miljoen zullen kosten. Dit was bekend aan den Minister Van Dedem en natuurlijk ook aan de geheele Tweede Kamer.

Een vertegenwoordiger van de „gouden ploeg”, een kongsie van groote aannemers in Nederland, was hier in Indië vóórdat de openbare aanbesteding zou plaats vinden en is hard naar zijn landje terug gelopen omdat hij inzag het voor de maximum aannemingsom niet te kunnen doen. Ook die man had geraadpleegd kunnen worden. Bovendien weet iedereen, dat een vóór-ontwerp van grondwerken zeer moeilijk begroot kan worden. Verstandig had de Regeering gedaan door het Solo-werk eerst gedetailleerd te doen opnemen en vak voor vak te laten begrooten, desnoods het werk over 15 jaar te verdeelen.

Dit alles is niet de schuld van Pierson, maar van zijn lasthebbers. Het is te begrijpen hoe of zijn verhouding tegenover zijn oude collega's aan het Departement was, wanneer men weet dat Pierson in Nederland toegezegd was hoofdingenieur te zullen worden en toen hij in Indië kwam was het mis.

Had B. O. W. goed gezien, dan was hem de titel van hoofdingenieur niet misgund. Aan het hoofd van zulk werk moet, met het oog op vrije oude ingenieurs te kl., die daarbij geplaatst worden, een hoofdingenieur staan.

Uit Bodjonegoro schrijft men aan *Het Centrum*:

„Bracht het telegrafisch bericht, dat staking der werkzaamheden in de Solo-vallei gelaste, vele gemoederen in beweging, de begeleidende brief deed dit in nog erger mate. Niemand had kunnen denken, dat het zoo'n vaart zou nemen. Wel verwachtte men groote veranderingen, vooral op administratief gebied, en was men er op voorbereid, dat er op verschillende onderdelen van het werk bezuinigd zou worden, maar dat het gansche werk geschorst zou worden, had niemand verwacht.

Dat die schorsing met enorme kosten gepaard gaat, is te begrijpen.

De kabelbaan te Ngloewak, die duizenden gekost heeft, wordt uit elkaar genomen; de machinerieën worden gedemonteerd; er moeten loodsen gebouwd worden, enz. enz. Dit alles kost veel geld, ongerekend nog het feit, dat het werkvolk verloopt en later moeilijk terug te krijgen zal zijn. En dan die arme ambtenaren! Gisteren middag werd hun officieel aangezegd, dat ze allen met Januari ontslagen waren. De ambtenaren van het vaste korps worden overgeplaatst of op nonactiviteit gesteld, de vele tijdelijke ambtenaren worden voorgoed ontslagen en moeten tegen dien tijd maar een goed heenkomen zien te zoeken.

Wie er op het hoofd-bureau zullen blijven, om behulpzaam te zijn met het teekenen der nieuwe projecten is nog niet bekend, maar dat aantal zal uit den aard der zaak niet zoo heel groot zijn.

Het bestuur van de Vereeniging van Bouwkundigen in Ned. Indië blijkt zijn taak ruim en breed op te vatten. Nauwelijks toch was het bekend, dat de werken alhier gestaakt zouden worden, of het bestuur zond aan de vermoedelijke slachtoffers een schrijven, waarin het steun en medewerking aanbod aan hen, die tijdelijk ontslagen zullen worden. Genoemd bestuur zal nu alle ingenieurs en architecten bij den bouw een circulaire zenden, waarin werk verzocht wordt voor hen, die zoo jammerlijk door het lot getroffen worden, waardoor die ambtenaren dan een maandelijksche toelage boven hun nonactiviteits-traktament kunnen verdienen, iets dat door velen op hoogen prijs zal gesteld worden”.

Naar men aan het *Bat. Nbl.* meldt, zal van het personeel, werkzaam in de Solo-vallei, tot weder aanvang van het werk, een sectie in dienst gesteld blijven.

Zij krijgt de opdracht om machinerieën en gebouwen te bewaken en tegen bederf of verval te vrijwaren en alles wat onderhouden is en dringend moet voltooid worden, af te werken.

Men hoopt zodoende, dat, als over een paar jaar het werk weder voortgezet wordt, alles ongeveer in den staat wordt aangetroffen, waarin het verlaten is.